

LUNDS
UNIVERSITET

Fritidsgårdens funktion

Författare: Adam Svensson & Enis Gashi

Handledare: Erik Hannerz

Förord

Vi vill framföra ett varmt tack till alla som stöttat oss i vårt arbete med uppsatsen. Framför allt vill vi rikta ett särskilt tack till vår handledare Erik Hannerz som alltid ställt upp med vägledning och stöd under arbetets process. Dessutom vill vi tacka de personer som tog sig tid och ställde upp på intervjuer.

Lund 2018

Adam & Enis

Abstrakt

Författare: Adam Svensson & Enis Gashi

Titel: Fritidsgårdens funktion

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Sociologiska institutionen, vårterminen 2018

Denna uppsats handlar om hur en fritidsgård arbetar med inkludering av ungdomar utifrån Lunds kommun värdegrund. Syftet med studien har varit att utifrån personalens perspektiv skapa förståelse för hur man arbetar med detta. Studien har även fokuserat kring betydelsen av fritidsgården i det specifika området. Uppsatsen är en kvalitativ studie som är baserad på fyra stycken semistrukturerade intervjuer och en deltagande observation. Respondenternas uppfattningar har legat i fokus för att skapa förståelse och tolkats med hjälp av teorierna inkludering och exkludering (Rönning & Starrin), socialt kapital (Jönhill) och staden och våldet (Lidskog). Huvudresultatet visar på att fritidsledarna arbetar med ungdomarna genom att låta de vara delaktiga i verksamhetens planering av aktiviteter samt att fritidsgården utgör en viktig del för ungdomarna i det specifika området.

Nyckelord: Fritidsgård, inkludering, exkludering, socialt kapital, gränsöverskridande, ungdomar

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
2. Bakgrund och tidigare forskning	8
2.1 Fritidsgårdens historia	8
2.2 Lunds kommun värdegrund	9
2.3 “Public spaces for youth? The case of the Jane-Finch neighbourhood in Toronto”	10
2.4 “ Youth participation in designing public spaces”	10
2.5 “ Social inclusion of young people from the most disadvantage social strata of the population in their community and school”	11
2.6 Bakgrundens relevans till uppsatsen	12
3. Teori	13
3.1 Inkludering och exkludering	13
3.2 Socialt kapital	14
3.3 Offentliga rummet	14
3.4 Teorins relevans till uppsatsen	15
4. Metod	16
4.1 Hermeneutisk ansats	16
4.2 förförståelse	16
4.3 Kvalitativ metod och intervju	17
4.4 Intervjuguide	18
4.5 Observation	18
4.6 Urval och avgränsningar	19
4.7 Tillvägagångssätt	19
4.8 Analysmetod	20
4.9 Etiska aspekter	20
5. Resultat	21
5.1 Inledning av resultat	21
5.2 Fritidsgården, en plats för alla?	22
5.3 Ungdomars delaktighet i verksamheten	24
5.4 Fritidsgårdens funktion	25
6. Analys	27
6.1 Inkludering och exkludering på fritidsgården	27
6.2 Utveckling av ungdomars sociala kapital	28

6.3 Fritidsgården som mötesplats 29

7. Konklusion 32

8. Källförteckning 34

8.1 Bilaga 36

1. Inledning

Människors lika rättigheter är universella och är en viktig förutsättning för att utveckla det internationella Lund. Det är en fundamental del i kommunens värdegrundsarbete med olika integrationsfrågor. Integration är en process som ska möjliggöra att människor med olika bakgrund ska leva och verka i kontakt med varandra i olika delar av det samhälleliga livet. Detta utan att behöva ge upp sin grupptillhörighet. Lunds kommun beskriver i sin värdegrund att integration handlar om lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter, vilket förutsätter ett genomgående arbete med människors lika rättigheter för att i alla sina verksamheter främja inkludering och motverka exkludering (Lund.se).

Historiskt sett har satsningar på mötesplatser och fritidsgårdar betraktats som en resurs för marginaliserade och socialt utsatta ungdomar. Därmed har det ansetts både förebygga kriminalitet och ett allmänt osunt levnadssätt. En annan syn på fritidsgårdarna är att verksamheterna dessutom ska främja en positiv utveckling till individen som deltar och väcka nya intressen. Det ska även vara en plats som man kan vara på oavsett bakgrund och vilken grupp man tillhör. Att en fritidsgård ska fungera som en brottsförebyggande verksamhet och integrera olika ungdomar lyfts i artikeln "Mötesplatser för unga" fram som en motsättning i vilken funktion och primära målgrupp mötesplatsen ska ha som inriktning. Samtidigt som det kan betraktas som två väsentliga pelare i den funktion verksamheten faktiskt fyller. Två återkommande frågor är hur fritidsgården kan fånga upp och socialisera socialt utsatta ungdomar samt hur en verksamheten med bred generell ansats ska klara av att integrera ungdomar med sämre förutsättningar. Lena Ekman och Jerzy Sarnecki (1978) som behandlat frågan menar att det är de mest socialt utsatta ungdomarna som bör prioriteras i verksamheten. Ungdomar med stabilare social bakgrund ska dock också få en plats men de har andra förutsättningar till personlig utveckling. De lyfter även fram ett dilemma om huruvida verksamheten ska vara öppen eller strukturerad, det sistnämnda riskerar att stöta bort socialt utsatta ungdomar, men ställer man samtidigt inga krav så hjälper man dem inte. Även Ulf Blomdahl och Åsa Claesson (1989) som behandlat ämnet menar att ungdomar inte stimuleras om de inte går utanför sin sociala ram. Vidare menar man att mötesplatser av detta slag ska inte enbart betraktas som en arena för fritidsaktiviteter utan även som en arena för integration och etablering i vuxenvärlden samt samhället. Håkan Stattin (2001) pekar på att det finns en risk att fritidsgårdarna med sin överrepresentation av ungdomar i riskzonen kan bli en plats där negativt beteende lärs in och kriminalitet utvecklas om inte en strukturerad verksamhet finns på fritidsgårdarna (MUCF 6-10).

Som det framgår ovan finns det olika meningar om fritidsgårdens funktion och vilka ungdomar verksamheten bör rikta sig till. Med utgångspunkt i detta vill vi förstå vilken inverkan fritidsgårdens utformning och personalens arbete har på huruvida ungdomar inkluderas eller exkluderas. Därmed även ungdomars möjligheter till personlig utveckling och livsvillkor. Utifrån detta kommer vår uppsats handla om fritidsgårdens personal uppfattning av verksamhetens arbete utifrån Lunds kommun värdegrund.

1.2 Syfte & frågeställningen

Syftet med studien är att skapa förståelse för hur fritidsgårdens personal arbetar med inkludering och exkludering av ungdomar. Vi kommer därför utgå från Lunds kommun värdegrund eftersom det förväntas vara grunden i verksamhetens arbetssätt. Då vi vill förstå hur individerna uppfattar värdegrunden och vilka faktorer som kan tänkas främja inkludering och motverka exkludering kommer vårt fokus ligga på personalens perspektiv. Vi är i vår uppsats intresserade av att ta reda på vilken betydelse verksamhetens utformning och personalens arbete har när det kommer till inkludering och exkludering.

Frågeställningar

1. Hur arbetar fritidsgårdens personal med inkludering och exkludering av ungdomar utifrån Lunds kommun värdegrund?
2. Vilken funktion upplever de att verksamheten fyller i det specifika området när det kommer till främjande av inkludering och motverkande av exkludering?

2. Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att redogöra för fritidsgårdarnas historia och utveckling i Sverige samt tre stycken vetenskapliga artiklar som går att relatera till den här studien. Med dessa vill vi få en bredare kunskap och inblick i det område vi valt att undersöka. Vidare syftar detta kapitel även till att ge nya infallsvinklar genom att se till exempel i Kanada, Australien och Brasilien.

2.1 Fritidsgårdens historia

Hanström och Svenneke (2008) lyfter i sin studie upp hur fritidsverksamheten sedan sin början har haft ett centralt uppdrag med att främja de ungas möjligheter att utvecklas som individer. Strategin och metoderna kring hur fritidsgårdarna historiskt har arbetat för att uppnå sina syften har varierat, likaså deras syfte. Den första kända öppna verksamhet startade 1912 i Stockholm och på 1930-talet öppnades de första ungdomsgårdarna i Sverige.

Ungdomsgårdarna främsta riktlinje var att fånga upp ungdomar som har hållit sig på gator och torg, för att sedan kunna slussa dessa vidare till föreningslivet. Motivet och varför dessa ungdomsgårdar fick kommunalt stöd var för att samhället ville få bukt med ”bråkstakar” samt ville politikerna få kontroll över stökiga ungdomar. Pastorn Hans Jensen introducerade i denna tid ”den öppna linjen” i ungdomsgårdarna som syftade till att förmå ungdomarna att utveckla sina individuella kontakter med andra ungdomar, genom att göra ungdomsgårdarna mer öppna för olika typer av sysselsättning för ungdomarna. Detta skilde sig från föreningslivets slutna former som Jensen menade på motarbetade deltagande av vissa typer av ungdomar. Genom att ungdomarna blev mer socialiserade i de mer öppna formarna skulle ungdomarna göras mer anpassade för att sedan skickas vidare till föreningslivet. 1950-talets ungdomspolitik dominerades även här av att ungdomsgårdarna tillsammans med föreningslivet skulle fungera förebyggande och förmå en viss kontroll över ungdomarnas agerande och möjliga faror, som exempelvis tillgång till sprit. 1960-talet gick mot en utveckling där ungdomsgårdarna satsade på att försöka förverkliga ungdomarnas potential och finnas som stöd att förmå utveckla ungdomarnas kvalitéer och resurser. Under 1970-talet började fritidsgårdarnas arbete mer fokusera på dem socialt svagare ungdomarna och uppdragen syftar i större utsträckning främst att vara förebyggande kraft mot drogmissbruk och kriminalitet. Under 1980-talet började fritidsgårdarna arbetssätt förändras mer i en riktning där ungdomarna själva skulle ta större plats i möjligheterna att vara delaktiga i utformningen av aktiviteterna eller själva skapa dessa. Fritidsledaren gick ifrån att vara

individerna som anordnade aktiviteterna till att handleda ungdomarna till att skapa aktiviteterna själva, och på så sätt få en demokratisk skolning för ungdomarna (Hanström & Svenneke kap 4, s.99-101).

När man tittar på fritidsgårdens historia och vilken typ av funktion en fritidsgård ska fylla kan man dra slutsatsen att dessa i stora drag har pendlat mellan att ha en förebyggande funktion av vissa typer av riskbeteenden och att fritidsgårdar skall vara en plats som möjliggör utveckling av ungdomars potential. Under 1990-talet har fritidsgårdar sett betydande nedskärningarna i Sverige (Hanström & Svenneke kap 4, s.101). Sedan mitten av 1990-talet har nästan 300 fritidsgårdar lagts ner i Sverige. Detta menar socialisationsforskaren Leif Berggren (1997) har lett till att flertalet lokalt förankrade mötesplatser försvunnit och därmed även möjligheten till viktiga samtal mellan ungdomar och vuxna. I sin artikel "Mötesplatsernas betydelse för ungas vuxenblivande" studerar han den här utvecklingen i Mölndal och menar att nedläggningen fick flest negativa konsekvenser för de områden där ungdomarna var i störst behov av en fritidsgård. Det är inte endast mötesplatser för unga som försvinner, utan även stödet och stabiliseringsfunktionen som professionella vuxna ger. Att flera verksamheter lades ner och flyttades till ett större aktivitetshus utan förankring i något bostadsområde resulterade i att antalet besökare i de berörda områden minskade med 70%. Fritidsgårdar uppfattas i det här fallet som bra mötesplatser för att skapa en samtalskultur och möta ungdomarnas behov. Studiens slutsats är att istället för att lägga ner dessa mötesplatser borde man skapa förutsättningar för att behålla dem och återskapa de som försvunnit. Fritidsledare och socialarbetare spelar en viktig roll i ungdomars tillvaro och kan med sitt stöd och påverkan hjälpa dem i rätt riktning mot vuxenlivet (Berggren 1997, s.141-146).

2.2 Lunds kommun värdegrund

Lunds kommun har som värdegrund att i alla sina verksamheter främja integration och gränsöverskridande kontakter. Man väver in internationalisering och människors lika rättigheter i alla aspekter av sina verksamheter och erbjuder därför service som är anpassad efter varje individs behov och förutsättningar. Alla kommunala verksamheter ska i sitt arbete med integration främja öppenhet, nyfikenhet och inkludering (Lund.se). Fritidsgården i Lund som vi i vår studie valt att fokusera på bedriver aktivt detta värdegrundsarbete. Den öppna verksamheten vänder sig till ungdomar i åldern 12-25 år och strävar efter en hög grad av delaktighet och ett stort inflytande. Fritidsgården ser gärna att ungdomar tar egna initiativ till

genomförande av olika aktiviteter. Målet är att främja ungas hälsa, drivkrafter och intressen samt skapa en arena för informellt lärande. Skola och bibliotek på området bedriver man samarbete med (lund.se).

2.3 ”Offentliga platser för ungdomar? Fallet Jane-Finch kvarteret i Toronto”

Michail Galanakis (2015) beskriver i sin artikel hur offentliga platser både formar och formas av individen. Studien riktar in sig på Toronto som är en av de mest kulturellt olika städerna i världen. Invånarna i staden uppskattar för det mesta de mångkulturella inslagen, men dessa inslag yttrar sig dock ofta i social, ekonomisk och etnisk polarisering. Detta tar sig framför allt uttryck i stadens offentliga utrymmen bland ungdomarna. Studien fokuserar framför allt på Jane-Finch, ett socioekonomisk svagt och invandrartätt område med flera olika nationaliteter. Ett område som drabbats av sociala spänningar och våld. Författaren intervjuar ungdomar och personal på ett ungdomscenter. Personalen menar att beslutsfattare och myndigheter ser ungdomar som bråkstakar som ska hållas borta från offentliga utrymmen. Ungdomarna berättar att de besöker det offentliga rummet, men att besöken är väldigt begränsade. De lyfter även fram en längtan till inkluderande platser där det traditionella kopplat till ras inte existerar. Det klimat av rädsla som existerar underlättar inte livskvaliteten och social jämlikhet för individerna. Författaren menar avslutningsvis att beslutsfattare måste arbeta tillsammans med ungdomar och diskutera sociogeografiska identiteter och konflikter, sedan rumslig planering och organisation (Galanakis 2015).

2.4 “Ungdomars deltagande i utformningen av offentliga platser”

Ungdomar har alltid lockats till offentliga platser. Rob White (2001) menar dock att dessa platser under senare år har genomgått förändringar som exempelvis bättre anpassning till shopping, vilket har lett till en ökad oro. För barn och ungdomar är barriärerna och restriktionerna till offentliga platser många och komplexa. Det är inte bara klassrelationer som legat till grund för den sociala uppbyggnaden av offentliga platser, utan även kön, ras och etniska skillnader har spelat in i hur olika grupper använder de offentliga delarna i staden. Författaren har genomfört intervjuer med ungdomar i södra Australien. Syftet var att ta reda på deras syn av utformningen av offentliga platser och vilka nyckelkriterier som bör ingå. Både vad som gör en plats vänlig och ovänlig för ungdomar. En del av frågorna handlade även om huruvida de kände sig som en del av samhället eller inte. Icke-kommersiella platser

som lyftes fram som en viktig del i möjligheten att till integration mellan ungdomar. Dessa interaktioner är även en viktig del i identitetsbildning, separerad från den begränsade och bestämda familjesituationen. Slutsatsen med studien är att svårigheterna med planering av offentliga platser är ett samhällsproblem. Hur områden är utformade och planerade har stora konsekvenser för livskvaliteten. Det är därmed viktigt att inkludera ungdomar i planerings- och designprocessen av offentliga utrymmen i städerna. Ungdomar kan bidra med idéer om hur man kreativt kan använda vissa platser vid olika tidpunkter på dagen (White 2001).

2.5 “Social inkludering av ungdomar från befolkningens svagaste sociala skikt i skola och gemenskap”

Leila Salles (2014) lyfter fram och beskriver hur den sociala inkluderingen olika former kan se ut bland ungdomarna från utsatta områden i Brasilien. Författaren har genomfört gruppintervjuer med två olika typer grupper av ungdomar från ett utsatt område. Ungdomarna i den ena gruppen beskriver författaren till skillnad från den andra gruppen som mer våldsbenägna. Studien centraliserade och tematiserade sin forskning i fyra teman; ungdomarna i området, ungdomarnas intressen och fritidsaktiviteter, ungdomarnas inställning och upplevelser av “den andra” gruppen som förgiftar deras tillvaro med droger samt drogförsäljning och slutligen hur ungdomarna upplever skolans funktion i området. Studien visar på att även om grupperna är från samma utsatta områden så skiljer sig ungdomarna uppfattning kring deras inställning till skolan, där den mindre våldsamma gruppen såg skolan som en möjlig flyktväg ur utsattheten. Den andra mer våldsbenägna gruppen såg däremot ingen skillnad mellan skolan värld och områdets utsatthet, gatans regler och dess problematik följde med in i skolan. Vilka typer av aktiviteter och platser som gruppernas ungdomar besöker skiljde även sig mellan grupperna. Där den mindre våldsbenägna gruppen strategiskt mer sökte sig till platser och hade intressen som minskade risken för utsatthet för våld och droger. Medans den andra gruppen var mer risktagande i sina aktiviteter och platserna ungdomarna besökte.

Salles (2014) beskriver även i artikeln hur osäkerheten och utsattheten i området skapar en vilja bland ungdomarna att ibland isolera sig själva från området samt deltagandet av det.

Dessutom hur detta hämmar möjligheterna för ungdomarna att skapa varaktiga sociala relationer, samt den kollektiva sammanhållningen i området bland ungdomarna (Salles 2014).

2.6 Bakgrundens relevans till uppsatsen

För att förstå hur fritidsgårdar arbetar och fungerar i dagens samhälle går det inte att bortse från det historiska perspektivet. I Hanströms och Svennekes (2008) studie presenteras just detta metodiskt och är därför relevant till vår egna studie. Funktionen fritidsgårdar ska fylla har pendlat mellan ett brottsförebyggande arbete och en funktion som ska hjälpa ungdomar att utveckla deras förmågor (Hannström & Svenneke 2008). Vidare utvecklar Berggren (1997) hur den stora omfattningen av nedläggningar av fritidsgårdarna i Sverige har påverkat socialt svagare områden (Berggren 1997).

Robin White (2001) och Galanakis (2015) artiklar om det offentliga rummet är relevant att ta hänsyn till då fritidsgårdar kan betraktas som semi-offentliga platser. Möjligheterna för ungdomar från mer utsatta områden att knyta kontakter med andra ungdomar som kommer från bättre förhållanden kommer främst från fritidsgårdarna och föreningslivet. Utformningen av de moderna städerna i Sverige och andra västerländska städer samt kommersialiseringen av det offentliga rummet sätter barriärer mellan människor och skapar svårigheter för att gränsöverskrida möten sker i det offentliga rummet. I Sverige försöker fritidsgården att fylla en funktion som mötesplats där ungdomar med olika bakgrunder kan mötas. Ungdomarna ska kunna träffas nästintill kravlöst, med undantag att den värdegrund som fritidsgården arbetar utefter respekteras och efterföljs av ungdomarna. Möten här sker kostnadsfritt och ska ge möjligheter för ungdomar att få nya gränsöverskridande kontakter, något som är svårt i det alltmer kommersiella offentliga rummet (White 2001) (Galanakis 2015).

Salles (2014) artikel om social utsatta områden och dess medlemmar i Brasilien är även relevant för att skapa förståelse kring hur medlemmarna påverkas i ett socialt utsatt område och vilka konsekvenser det avger på deras sociala liv. Detta går att tillämpa i hur fritidsgårdarna i Sverige är tänkt att fungera då antalet fritidsgårdar har minskat. De som finns kvar är nästan uteslutande i områden som är socioekonomiskt svaga och syftar till stor del att stärka ungdomars sociala liv och minska på den problematik som kan fordras i socialt utsatta områden (Salles 2014).

3. Teori

I detta kapitel presenteras de teorier som kommer användas för att analysera det insamlade materialet. Dessa teorier syftar ur ett sociologiskt perspektiv till att förstå hur fritidsgården arbetar utifrån Lunds kommun värdegrund. Nedan följer en presentation av teorierna inkludering och exkludering, socialt kapital samt offentliga rummet som vi anser är relevanta för vår studie.

3.1 Inkludering och exkludering

Vad betyder det egentligen att vara utanför i samhället? Att framför allt vissa grupper och individer med en bakgrund som skiljer sig från den dominerande hamnar utanför är inte ett ovanligt problem i dagens samhälle. Det är dock inte så att vara utanför nödvändigtvis måste ses som ett problem (Jönhill 2012, s.7). Skillnaden mellan begreppen inkludering och exkludering handlar om en individs tillhörighet eller avsaknad av tillhörighet till ett visst socialt system. Allt från individens dagliga interaktioner till organisationer som arbetslivet, utbildningssystemet och politiken är det som utgör sociala system. Begreppen kan beskrivas som flerdimensionella då man kan vara inkluderad i ett system men exkluderad från ett annat och det sistnämnda står oftast för ett utanförskap. Exklusion är ofta det som leder till sociala problem som exempelvis arbetslöshet, diskriminering och hemlöshet (Jönhill 2012, s.39-42).

Det är inte givet att inkludering ständigt bör eftersträvas i alla sammanhang. Även om inkludering vanligen är fördelaktigt vill man exempelvis inte ingå i en vänskapsgrupp med människor man inte trivs med. De senaste åren har social integration betraktats som problematiskt. Krav på integration trots skild kulturell eller etnisk bakgrund gör att det finns en risk att det mynnar ut i konflikter istället för att hålla samman samhället (Jönhill 2012, s.42-45). Det bör nämnas att inkludering och exkludering är en ständigt pågående process (Jönhill 2012, s.52). Skillnaden mellan integration och utestängning i ett socialt system har alltid att göra med möjligheter till kommunikation. Exkludering handlar om att vara exkluderad från specifika system eller relationer och det är inte möjligt att generalisera utanförskap (Jönhill 2012, s.82)

3.2 Socialt kapital

Socialt kapital handlar om resurser som är knutna till sociala relationer familj, vänner och organisationer. De samhällen som präglas av störst social jämlikhet är de samhällen som lyckats skapa tillit och sammanhållning. Socialt kapital är utan tvekan väsentlig för individens hälsa och välfärd (Rönning - Starrin 2011, s.11-12). Det sociala kapital som utvecklas tillsammans med de som är lika oss själva kallas för bonding. Bonding kan vara negativt då det stärker täta och slutna nätverk. Men det har även sina fördelar då det är där de flesta har sitt viktigaste sociala stöd. Att skapa kapital där banden är svagare kallas för bridging och bygger på ömsesidig förståelse. Detta är viktigt för att undvika uppkomsten av konflikter olika grupper och individer emellan och kan dessutom ge möjligheter att korsa nätverksgränser (Rönning - Starrin 2011, s.36-37).

Socialt arbete handlar om att stärka individens sociala kapital. Detta genom att exempelvis arbeta med sociala relationer i olika nätverk. Det är framför allt att just det sociala perspektivet uppmärksammas i detta typ av arbete (Rönning - Starrin 2011, s.76). Invandrare är ett exempel på en grupp som har sin trygghet och sitt sociala kapital bestående av individer som är lika en själv. Första generationens invandrare kan ha svårt att skaffa sig socialt kapital från både det nya hemlandet och den nya kulturen. Den andra generationens invandrare däremot har andra förutsättningar då hen genom olika organisationer passerar kulturella gränser. På så sätt kan individen se en annan nytta av svagare sociala band (Rönning - Starrin 2011, s.70).

3.3 Offentliga rummet

Det offentliga rummet som Lidskog lyfter fram i det moderna samhället är ett fenomen som är som har pågått under en lång tid i svenska samhället. Det är ett allt mer aktuellt fenomen som man behöver förstå för att kunna analysera det moderna samhället, då detta sker i en större omfattning idag. Unga idag lever idag i en stor utsträckning ett urbant liv som är koncentrerad till staden. I staden finns även den mångkulturella ingrediensen och olikheter, som kulturella skillnader samt olika normer som existerar i staden. För att kunna förstå hur dagens moderna samhälle fungerar och hur det förändrat våra sociala liv behövs detta sättas i relation till de förändringar som skett i vårt samhälle (Lidskog 2006, s.117).

Olikheterna i som finns i det offentliga rummet som oftast finns i våra städer ställer krav på

att gränsöverskridande möten samt att kulturella dialoger sker. Detta hjälper medlemmarna i staden att skapa tolerans, respekt och en alltmer sammansluten sammanhållning, vilket behövs för att skapa en social ordning i staden (Lidskog 2006, s.118). Det sociala livet i den urbana staden skiljer sig ifrån det som existerar på landsbygden och mer glesbefolkade områden då mängden människor som cirkulerar, arbetar i staden är väsentligt större. Detta gör att medlemmarna i staden möter och samspelar med främlingar i en allt högre utsträckning. Främlingar som medlemmen samspelar med ena dagen kan vara utbytta till nya främlingar nästa dag. Mötena som medlemmen stöter på är oftast flytiga och tillfälliga och äger rum för ett speciellt ändamål. De sociala relationerna mellan människorna i staden blir anonyma och opersonliga och syftar inte till att stärka eller etablera längre varaktiga relationer, vilket i sin tur påverkar välmåendet och det sociala livet för stadens medlemmar (Lidskog 2006, s.121).

3.4 Teorins relevans till uppsatsen

Begreppen inkludering och exkludering ger oss verktyg att kunna analysera hur arbetet på fritidsgården framställs och vilka möjliga konsekvenser vissa åtaganden har samt vilka konsekvenser av bristande åtaganden har för olika ungdomsgrupper som besöker fritidsgården. Fritidsgården har som värdegrund att inkludera alla ungdomsgrupper som vill vara en del av fritidsgården i Lund och hur detta implementeras i personalens arbete samt i utformningen av lokalen är relevant att undersöka i studien. Begreppet socialt kapital syftar till att analysera hur fritidsgårdens personal arbetar med att stärka samt utveckla ungdomar samt deras kontaktnät och här är invandrare ett exempel på hur fritidsgården kan bidra till att passera kulturella gränser. Samtidigt kan man med hjälp av begreppet se huruvida arbetsättet och implementeringen av kommunens värdegrund stärker ungdomars sociala kapital. Lidskogs teori om det offentliga rummet är också väsentlig för att kunna bringa en djupare förståelse kring varför ungdomar i dagens moderna samhälle kan uppleva svårigheter med att skapa nya sociala nätverk eller utveckla sitt sociala liv. Antalet fritidsgårdar har minskat och därmed även antalet kostnadsfria mötesplatser, vilket gör det viktigt för de fritidsgårdar som är kvar att finnas till för alla ungdomar för att möjliggöra gränsöverskridande möten.

4. Metod

I detta kapitel kommer vi redogöra för vårt tillvägagångssätt i den här studien. Det som kommer behandlas är hermeneutisk utgångspunkt, förförståelse, kvalitativ metod och intervju, deltagande observation, urval och avgränsningar och analysmetod. Utöver detta kommer vi även redogöra för vilka etiska aspekter vi tagit hänsyn till i uppsatsens process.

4.1 Hermeneutisk ansats

Hermeneutiken handlar om att tolka meningsfulla fenomen och beskriva de villkor som möjliggör förståelse av meningar. Man är inte ute efter att skapa en absolut sanning utan vill förstå individens situationer och erfarenheter (Gilje - Grimen 2007, s.173). Den hermeneutiska cirkeln förknippas ofta med den hermeneutiska vetenskapstraditionen och innebär att förståelse skapas genom att delen förstås i förhållande till helheten. I vår studie är det intervjuerna som är delarna och som tillsammans med de teoretiska begreppen bildar helheten och på så sätt möjliggörs tolkning. Även förförståelsen har en del i detta och bidrar till ett ytterligare djup i studien (Aspers 2001, s.40-41).

Vi har valt att använda oss av en hermeneutisk analys i vår uppsats då vi vill förstå hur fritidsgårdens personal uppfattar sitt arbete med att inkludera ungdomar utifrån Lunds kommun värdegrund. Personalens upplevelser av verkligheten ligger i fokus och för att man som forskare ska kunna skapa förståelse så måste man tolka dessa meningsfulla fenomen. Tolkning är något man gör hela tiden och väsentlig för att integrera med andra sociala aktörer (Gilje - Grimen 2007, s.171-173). Dubbel hermeneutik innebär att man måste förhålla sig till individernas tolkningar och förståelse av sig själva och andra, samtidigt ska man rekonstruera individernas tolkning med hjälp av teoretiska begrepp. Som forskare behöver man se längre bort än de sociala aktörernas egna uppfattningar. I vårt fall är vi intresserade av mer än vad de säger, vi vill förstå den bakomliggande meningen. Ett exempel här är hur personalen anser att olika bakgrund är avgörande för ett lyckat värdegrundsarbete (Gilje - Grimen 2007, s.175-177).

4.2 Förförståelse

Förförståelse innebär att man alltid förstår något mot bakgrund av vissa specifika förutsättningar. De förutsättningar man bär med sig bestämmer vad som är förståeligt och

oförståeligt. Förförståelse är nödvändigt för att kunna skapa förståelse. I en aktörs förförståelse kan det exempelvis ingå komponenter som språk och begrepp, trosuppfattningar och individuella personliga erfarenheter. Det är viktigt att ha i åtanke att forskarens förförståelse kan påverka forskningen, både positivt och negativt. I och med att vi använder oss av en hermeneutisk ansats så får vi möjlighet att sätta oss in i personalens situation och därmed skapa en mer djupgående förståelse. Nackdelen är dock att förförståelsen riskerar att prägla studien för mycket, vilket kan göra det svårt att se utanför dessa ramar (Gilje - Grimen 2007, s.179-184). Vår förförståelse inom det här området som vi valt att studera är framför allt baserad på den tidigare forskning vi i arbetets början tagit del av. Till skillnad från våra respondenter har vi begränsade kunskaper och erfarenheter av området. Mycket av detta beror på att ingen av oss tidigare har vistats på en fritidsgård.

4.3 Kvalitativ metod och intervju

Kvalitativ intervju syftar till att förstå världen utifrån respondenternas perspektiv och utveckla mening ur deras erfarenheter. Intervjun är ett ömsesidigt utbyte av åsikter mellan två individer som samtalar om ett tema (Kvale - Brinkmann 2009, s.17-18). Det är även en aktiv process där intervjuaren och respondenten producerar kunskap genom sin relation (Kvale - Brinkmann 2009, s.34). Vi valde att använda kvalitativa intervjuer som metod eftersom uppsatsens syfte är att förstå personalens uppfattningar inom området. Med denna metod var vi ute efter att ta reda på hur och varför personalen arbetar på ett visst sätt samt hur de förhåller sig till värdegrunden. För att lyckas med detta krävs interaktion mellan forskaren och fältet som studeras. För oss var det därmed viktigt att sätta individen i fokus för att kunna besvara våra frågeställningar (Aspers 2011, s.44-45).

När det kommer till att förhålla sig till teorin och empirin har vi valt att använda oss av abduktion, som innebär att man växlar mellan analys, teori och interaktion i fältet. För att skapa förståelse kommer vi utgå från empirin samtidigt som teorierna används för att analysera materialet (Aspers 2011, s.102). Då man inom kvalitativ metod tolkar respondenternas tolkning av verkligheten, vilket benämns som första ordningen konstruktioner och måste förstås till i relation till övriga konstruktioner av mening som förekommer i fältet. Med utgångspunkt i detta kan man genom teori och andra ordningens konstruktioner avlägsna från fältet och därmed skildra en förklaring grundad på första ordningens konstruktioner (Aspers 2011, s.46-48).

4.4 Intervjuguide

En intervjuguide innehåller centrala teman och frågor för studiens viktigaste områden. I utarbetande av intervjuguiden var det därmed att ha studiens frågeställningar och syfte i åtanke. Vi valde att göra en semistrukturerad intervjuguide där man utgår från ett antal centrala frågor med möjlighet att följa upp respondenternas svar. Nackdelen med att använda den här typen av intervju är att eftersom forskaren utgår från sitt perspektiv kan respondentens möjligheter att lyfta sitt perspektiv begränsas (Aspers 2011, s.143). För att besvara våra frågeställningar utformade vi en intervjuguide med nio stycken stycken frågor som berör fritidsgårdens funktion och arbete utifrån Lunds kommun värdegrund (se bilaga). Då studien fokuserar på personalens uppfattningar så formulerade vi öppna frågor utifrån studiens syfte. Detta för att skapa utrymme för samtal och möjligheter till att ställa följdfrågor utifrån respondenternas uppfattningar och på så sätt kunna besvara frågeställningarna. Fördelarna med detta var att ge respondenterna möjligheten att uttrycka sina uppfattningar inom området och lägga fokus på det som var viktigt för dem. Vilket gjorde att vi senare kunde se skillnader och likheter i svaren, något som blev extra tydligt i respondenternas syn på verksamhetens arbete utifrån värdegrunden.

4.5 Observation

Genom observation är det möjligt att förstå vad som sker i fältet då man förstår meningen hos de aktörer som deltar i fältet. Med denna kunskap kan man återge första ordningens konstruktioner i fältet till andra ordningens konstruktioner i teorin, på så sätt kan man grunda en vetenskaplig förklaring. Forskaren använder observationer för att studera vad som händer, vilket är en konkretisering av den tidigare nämnda hermeneutiska cirkeln. Genom observationer kan man alltså förstå delen genom att förstå helheten och genom att förstå delen förstår man även helheten. I den här studien har vi kombinerat semistrukturerade intervjuer med observation för att förstå personalens uppfattningar om verksamhetens arbete utifrån värdegrunden. Valet föll på en deltagande observation med anledningen att vi ville vara integrerade i fältet som studerades. Med en observation fick vi en bättre inblick i hur personalen arbetar och fritidsgårdens miljö, vilket underlättade intervjun då vi hade mer information om verksamheten. Det som var värt att fundera på innan genomförandet var gränsen mellan att vara tillräckligt engagerad i fältet, men samtidigt inte bli uppslukad av det (Aspers 2011, s.108-111).

4.6 Urval och avgränsningar

En viktig fråga inom kvalitativ forskning är val av respondenter. Då både intervjusituationerna och bearbetningen är processer som kräver sin tid kan inte antalet respondenter vara för stort. Det insamlade materialet måste dock utgöra ett tillräckligt underlag för tolkning av analys. Därför var det lämpligt för oss att ställa frågorna; vilka ska intervjuas, hur många och enligt vilka kriterier ska de väljas ut? (Dalen 2007, s.54). I den här studien har vi valt att göra en rollselektion, det vill säga att urvalet baserat på en viss roll eller yrke. En grund för att resultatet ska bli så representativt som möjligt har varit att vi utgått från frågeställningen i vårt urval. Utifrån frågeställningen valde vi alltså att genomföra intervjuer med fyra personer som arbetar på fritidsgården. Vi har efter en första kontakt med verksamhetens chef blivit tilldelade respondenter som ansetts sitta inne på specifika kunskaper utifrån det syfte och frågeställning vi som forskare presenterat. De intervjuer vi genomfört har varit med både personer varit anställda länge och de som endast varit där en kortare period. Vilket gett oss information om likheter och skillnader mellan förr och nu samt hur nya individer upplever fältet (Aspers 2001, s.96).

4.7 Tillvägagångssätt

Vi inledde med att kontakta fritidsgården och via verksamhetschefen fick vi senare kontakt med fyra stycken respondenter. Innan intervjuerna ägde rum genomförde vi den första av våra observationer för att få en bild av verksamheten. Den andra observationen skedde mellan intervjusituationerna och vi utförde detta var för sig. I samband med intervjuerna fick de information om studien och dess syfte. Trots den ömsesidiga förståelsen mellan forskaren och respondenten så bör inte intervjusituationen betraktas som en helt öppen och fri dialog mellan jämlika parter. Den maktasymmetri som kan uppstå mellan intervjuare och intervjupersonen försökte vi balansera upp genom att genomföra intervjuer var för sig. Detta i kombination med att genomföra intervjuerna på fritidsgården ansåg vi bidrog till att upprätta maktbalansen och på så sätt skapa en trygg atmosfär (Kvale - Brinkmann 2009, s.48-50). Innan intervjuerna startade så gick vi även igenom intervjupersonernas rättigheter och fick även godkännande att spela in intervjuer, vilket senare underlättade tolkningen av resultatet. Detta då vi efter transkriberingen hade möjlighet hitta skillnader och likheter i respondenternas skildringar (Dalen 2007, s.33-34).

4.8 Analysmetod

Teoretisk tolkning innebär att man tolkar intervjumaterialet utifrån olika teoretiska perspektiv. Med denna tolkning är det möjligt att dra in nya kontexter för reflektion över intervjuteman och nya dimensioner av fenomen. Anledningen till att valde den här metoden är för att studien syftar till att utifrån teorierna förstå respondenternas uppfattningar inom området. Dock kan denna tolkning ge en skev bild då man endast lägger märke till de aspekter som kan betraktas ur de valda teorierna (Kvale - Brinkmann 2009, s.253-267). De teorier vi har använt i vår uppsats har varit centrala i tolkningsprocessen och fungerat som verktyg för analysen. Vi har utifrån teorierna utformat tre stycken teman för att underlätta analysen av det insamlade materialet. Med tematisering klargör man studiens syfte, skaffar sig förkunskap om ämnet som ska undersökas och kunskap om intervju- och analysteknik (Kvale - Brinkmann 2009, s.120).

4.9 Etiska aspekter

Det är viktigt att ta hänsyn till moraliska frågor både när det gäller medlen som målen för en intervjustudie. Etiska dilemman förekommer under hela studien och man bör därför uppmärksamma dessa redan vid studiens början (Kvale - Brinkmann 2009, s.77-78). Vi har i vår studie utgått från vetenskapsrådets fastställda riktlinjer som behandlar etiska frågor som integritet, frivillighet, konfidentialitet och anonymitet. I studien har vi förhållit oss till krav på informerat samtycke som innebär att man som forskare informerar respondenterna om det som rör deras deltagande i undersökningen. Vi redogjorde för syftet med uppsatsen, hur resultaten skulle presenteras och förmedlas i stora drag och även deltagandet i undersökningen är frivillig och att de har rätt att dra sig ur studien. För att skapa förtroende klargjorde vi dessutom att respondenterna var anonyma och de uppgifter som lämnades under intervjun skulle behandlas med sekretess. Utöver detta gav respondenterna samtycke för tänkbara citeringar i uppsatsen och samtycke för ljudinspelning av intervjun (Kvale - Brinkmann 2009, s.87-90).

5. Resultat

I detta kapitel kommer vi att presentera vårt empiriska material av respondenternas uppfattning av verksamhetens arbete med värdegrunden. Resultatet kommer presenteras i tre olika teman som är kopplade till de teorier som vi tidigare redogjort för i uppsatsen. Vi inleder med en presentation av fritidsgården som följs upp med de fyra stycken semistrukturerade intervjuer med fritidsgårdens personal. För att skydda deras identiteter har vi valt att ge respondenterna de fiktiva namnen Patrik, Emma, Nils och Ulf.

5.1 Inledning av resultat

Vi började våra intervjuer med att ställa generella frågor till respondenterna; hur länge de har arbetat på fritidsgården och vad deras arbetsuppgifter är. Detta för att få respondenterna att kunna artikulera sig fritt kring deras arbetsuppgifter och för att ge oss en bättre överblick över deras bakgrund på verksamheten. Hur länge respondenterna hade arbetat på fritidsgården pendlade mellan ett år till två år, samtliga respondenter hade en bakgrund som utbildad fritidsledare. Respondenten Ulf beskrev att hans arbetsuppgifter bestod i erbjuda ungdomarna en meningsfull fritid både på kvällar och helger. Allt från att uppmuntra det de själva är intresserade av och främja det. Övriga respondenterna beskrev sina arbetsuppgifter likartat där en gemensam nämnare för samtliga var att arbetsuppgifterna på fritidsgården består främst att finnas som stöd och hjälpa ungdomarna att utvecklas.

5.2 Fritidsgården, en plats för alla?

Det är främst ungdomar i åldrarna 12-18 som besöker fritidsgården och det har blivit huvudgruppen man fokuserar på. Gemensamt för våra respondenter var att de anser sig ha kunskap om Lunds kommuns värdegrund som studien tidigare presenterades i bakgrunden. värdegrunden används som riktlinje i arbetet på samtliga av Lunds kommun verksamheter. Däremot finns det olika tankar om hur tillvägagångssättet bör vara för att nå dit. Till att börja med finns det olika uppfattningar om huruvida gränsöverskridande möten mellan olika grupper av ungdomar faktiskt sker. Ulf vill i sitt arbete inte göra någon skillnad på ungdomarna, men säger ändå att finns en blandning av ungdomar med olika bakgrund. Hans fokus i arbetet med värdegrunden ligger inte enbart i att skapa möten mellan ungdomar med olika bakgrund, främst vill han skapa en trygg plats för ungdomarna som dyker upp. Detta uttrycker han så här.

“Jag skulle vilja säga att de som kommer hit har olika bakgrund. Jag försöker i mitt arbete dock inte göra någon skillnad på ungdomarna ..... De som kommer hit är oftast de som faktiskt inte vill vara hemma och jag tycker att det är bättre att de kommer hit istället för att hänga ute på stan under kvällarna” .

Respondenterna anser att fritidsledaren har en betydelsefull roll för att locka ungdomar. Även om samtliga respondenter uttrycker att man välkomnar och finns till för alla ungdomar så har man olika uppfattningar om hur man ska bemöta dem för att skapa en inkluderande verksamhet. Ulf berättar att han bemöter alla ungdomar på samma sätt för att locka dem till fritidsgården och menar att det skapar en välkomnande image utifrån värdegrunden. Emma säger så här kring fritidsledarens roll i arbetet med inkludering av ungdomar.

“Det viktigaste är relationer, i och med att ungdomar är mer mobila idag och det har stängts ner många fritidsgårdar, så får vi jobba ganska mycket utåt. Också samverkan är viktig, att försöka vara en attraktiv plats för ungdomarna, få ungdomarna som kommer att känna sig välkomna”.

Alla respondenter har dock inte en helt överensstämmande bild av verksamhetens arbete med värdegrunden. Nils är tveksam till hur man arbetar med integration utifrån värdegrunden då han menar att det nästan endast är ungdomar med utländsk bakgrund som vistas på fritidsgården. För att lyckas i sitt arbete med värdegrunden förutsätts på så sätt att individer med olika bakgrund möts. Nils uttrycker det så här.

“Relationen med kommunen är bra, men vi har väl egentligen inte ett speciellt integrationstänk i vårt arbetssätt ..... dom som kommer hit har nästan uteslutande samma bakgrund”.

På samma sätt menar Emma att personalen hela tiden i sitt arbete med ungdomarna har kommunens värdegrund i åtanke, men trots detta inte har någon strategi för att locka ungdomar med olika bakgrund. Även hennes uttalande går likt Nils att tolka som att olikhet är viktigt för ett lyckat arbete med värdegrunden. Vidare beskriver hon att personalen ibland hade behövt mer kunskap för att kunna nå ungdomar från olika bakgrunder och kulturer så här.

“Jag tror att kunskap är viktigt för att få så bra resultat som möjligt i möten med ungdomar med olika bakgrunder och kulturer. Det underlättar arbetet och för ungdomar om personalen har kunskap om olikheter. Om vi arbetade mer utåt hade det underlättat för ungdomarna som är här att lära känna nya personer.”

Samtliga respondenter är överens om att alla ungdomar är välkomna till fritidsgården. När det gäller funktionshindrade så finns hiss som hjälpmedel, men den är omständig att använda. Ulf uttrycker sig att problemet med lokalen är att man använder en annan ingång där en person med exempelvis rullstol inte har möjlighet att ta sig in. Ulf som tidigare nämnt anser att verksamheten har ett lyckat arbete utifrån värdegrunden berättar vidare att han aldrig varit om att en person med funktionshinder besökt fritidsgården. Så man pratar om en lokal anpassad för alla ungdomar men i praktiken utesluts vissa. Patrik och Emma lyfter även fram att man saknar kunskap om bemötande av individer med olika typer av funktionsnedsättning och menar därmed att även detta är ett hinder i verksamheten.

5.3 Ungdomars delaktighet i verksamheten

Samtliga respondenter lyfter fram att ungdomarna har en stor del i verksamhetens planering av de aktiviteter som sker. Detta för att ge dem en vettig fritid på just deras villkor. Ungdomarna får engagera sig så mycket de själva känner och fritidsledarna uppmuntrar att göra det så mycket som möjligt. Nils menar att det tidigare varit lite för mycket serverat för ungdomarna, att de inte behövt ta ansvar själva. En del av syftet med verksamheten är just att de ska ta ansvar för att utvecklas, vilket samtliga respondenter under intervjuerna har samma positiva inställning till. De vill att ungdomarna ska visa framfötterna och genom att visa sitt stöd ska deras personliga utveckling främjas. Så här beskriver Ulf det med egna ord.

“Ungdomar är väldigt delaktiga i verksamhetens planering av aktiviteter, och det vill vi att de ska vara. Vi sätter dem i fokus och lyssnar på deras idéer. Jag tror att det kan vara bra att de provar sig fram och tar ansvar”.

Som Ulf uttrycker att man i verksamheten gör ungdomarna delaktiga är en central del i kommunens värdegrundsarbete med fritidsgårdsverksamheten i Lund. Men samtidigt menar Nils att det finns en problematik med detta i strävan efter olikhet som han även uttrycker i

föregående tema. Att aktiviteterna nästan uteslutande anpassas efter de ungdomar som befinner sig på fritidsgården kan dock vara problematiskt uttrycker han vidare. Detta gör att de som redan vistas på fritidsgården blir en alltmer sluten grupp och det blir svårare för andra ungdomar att ta sig in. Vidare menar han att fritidsgården, som idag är en öppen verksamhet, borde gå mot att bli mer sluten och anpassad för olika bestämda aktiviteter. Detta för att i sitt arbete med värdegrunden kunna nå en blandning av ungdomar med olika bakgrund. Han uttrycker det så här.

“Ambitionen är att alla ska komma, men som det är nu så är det ungdomar med utländsk bakgrund från området som är den typiska besökaren. Skulle vi själva styra upp aktiviteterna hade vi gått till personer som inte brukar vara här och höra vad det finns för intresse”.

En aktivitet som lyfts fram av Nils, Emma och Patrik är musiken och de menar att detta kan locka ungdomar med olika bakgrund till fritidsgården. Som verksamheten ser ut i dagens läge så lockar man endast ungdomar som har liknande socioekonomisk och etnisk bakgrund. Samtidigt menar Nils att det inte går att tvinga ungdomar dit, utan att man måste ta hand om de som faktiskt dyker upp. Detta uttrycker han så här.

“Jag upplever att det är svårt för oss att locka ungdomar med olika bakgrund till fritidsgården. Det uppdrag vi blivit ålagda att gör från kommunen är egentligen att endast tala om för ungdomar att vi finns och jag tror alla i området vet att vi existerar. Vi kan inte gå att hämta och dem, de måste vilja komma hit och därför hamnar vårt fokus på de som faktiskt väljer att komma hit”.

Det går att tolka citatet ovan som att Nils upplever att det saknas en strategi från kommunens sida för att nå ut till fler ungdomar, vilket gör att verksamhetens fokus mer handlar om att utveckla och rikta in sig på de som faktiskt besöker fritidsgården. I dagens läge når man inte ut till ungdomar med olika bakgrund, något som han tidigare beskriver som problematiskt då olikhet är viktigt för att lyckas med värdegrundsarbetet.

5.4 Fritidsgårdens funktion

Respondenternas syn på fritidsgårdens funktion tog sin form relativt snabbt för oss som forskare, där samtliga respondenter påpekade att den främsta funktionen fritidsgården har är att stärka ungdomarna och förmå dem att utvecklas som människor. Fritidsgårdens funktion är

väsentligt att för att studien ska kunna förstå vad Lunds kommun vilken typ av uppnå med fritidsgården och ha för syfte till besökarna. Hur detta i praktiken egentligen ändamålsmässigt uppnås, i denna delen av studien analyseras utsagorna från respondenterna kring fritidsgårdens funktion, vilket ger studien vidare grund för en analys av utsagorna i den senare delen av studien. Emma beskriver fritidsgårdens funktion så här.

“Vi försöker alltid när vi gör aktiviteter att blanda ungdomarna så att inte samma kompisgäng hela tiden är med varandra utan får lära känna andra ungdomar också. Sen försöker vi samarbeta med dem andra mötesplatserna och gör aktiviteter tillsammans med andra”.

Ovanstående citat visar på en ambition från respondenten att skapa en miljö där ungdomarna kan bilda nya vänkretsar samt ge ungdomarna möjligheter att delta i aktiviteter, både i planeringen av aktiviteterna och deltagande i dem. Respondenten Patrick beskrev mer detaljerat fritidsledarens funktion på fritidsgården, coachande och ungdomarna skall vara med i planeringen av aktiviteter i stor utsträckning, och menar att det är stor skillnad mellan deltagande och delaktighet.

Fritidsgården erbjuder även ett alternativ gentemot föreningslivet för ungdomar menar Emma. Vidare säger hon att den grupp som främst kommer till fritidsgården är särskilt de ungdomar som inte är med i någon förening och har inte mycket att göra på fritiden. Det som lockar dem till fritidsgården är framförallt att detta inte är tidsbundet eller några övriga krav ställs på ungdomen i samma utsträckning som i föreningslivet. Vidare beskriver respondenten Patrik att fritidsgården har en funktion för hela området.

“Vi försöker samarbeta med dem andra mötesplatserna och gör aktiviteter tillsammans med andra. Sen är det lite så att det inte kommer andra ungdomar hit på grund av områdets rykte. Vi försöker alltid blanda ungdomarna, olika grupperingar. Men områdets rykte ställer till det lite för ungdomarna att kunna bilda nya vänkretsar, samtidigt är detta området jämfört med andra mer socialt utsatt och socioekonomiskt svagare”.

Han lyfter fram hinder som området ryktet skapar för fritidsgården möjligheter att få in andra ungdomar från andra områden, och på så sätt kunna ge ungdomarna som besöker fritidsgården möjligheter att skapa nya vänkretsar. Området anses vara svagare och har under åren fått

stämpeln som ett bråkigt område, detta förhindrar områdets ungdomar att kunna ta till nya perspektiv och nya vänkretser samt utveckla deras sociala förmåga. Samtidigt är fritidsgården viktig för området ungdomar utvecklar respondenten Patrik, då aktiviteterna är gratis och kravlösa i stor utsträckning. Fritidsgården möjliggör för ungdomar att vara delaktiga i aktiviteter som inte kostar samtidigt kunna lära känna nya vänner. Alternativt att bara hänga på torg inne i stan är inte att föredra menar respondenten Patrik, här lär dem sig, växer som individer på ett sätt som inte många andra platser i Lund kan erbjuda.

6. Analys

I detta kapitel kommer vi analysera det insamlade empiriska materialet. Analysen kommer framställas i tre stycken teman och analyseras utifrån de teorier och begrepp som vi tidigare presenterat. De teman som vi kommer redogöra för är inkludering och exkludering på fritidsgården, utveckling av ungdomars sociala kapital och fritidsgården som mötesplats.

6.1 Inkludering och exkludering på fritidsgården

De ungdomar som vistas på fritidsgården är framför allt de med utländsk bakgrund och de som bor i området menar respondenterna. Ungdomarnas delaktighet i framför allt planeringen av aktiviteter stärker därmed den redan representerade gruppens tillhörighet till fritidsgården, vilket i sin tur inte gör det enklare för andra grupper att inkluderas i verksamheten. Att respondenterna definierar kommunens värdegrund som att alla olika grupper ska mötas blir här ett potentiellt problem. Trots att fritidsledarna i sitt arbete uppfattar att de skapat en meningsfull fritid åt de ungdomar som vistas på fritidsgården så upplever framför allt Nils att det saknas något i verksamhetens arbete. Detta trots att ett av kommunens mål är att fritidsgården ska sträva efter att ungdomarna ska vara delaktiga och ha ett stort inflytande, vilket respondenterna anser att man lyckats med i sitt arbete. Som Hanström och Svenneke (2008) beskriver har fritidsgårdar arbetssätt förändrats i den riktning där ungdomarna har en större plats och fritidsledarens roll handlar mer om att handleda än att anordna aktiviteterna. Detta är något som beskriver även denna verksamhets arbete med inkludering. Lunds kommun vill som sagt att fritidsgården i sitt arbete utifrån värdegrunden ska sträva efter en hög grad av delaktighet och inflytande som ungdomarnas sida samt verka för gränsöverskridande kontakter. Det förstnämnda som man utifrån respondenterna kan förstå som inkluderande går även att se som något exkluderande då man ska ta hand om de ungdomar som kommer dit och samtidigt söka sig mot andra ungdomar. Att fritidsgårdens läge är i stadens utkant i ett invandrartätt och svagt socioekonomiskt område försvårar saken och blir därmed en exkluderande faktor. Något som är likt det Rob White (2001) resonemang om hur icke-kommersiella platser har en viktig del i att möjliggöra möten mellan ungdomar.

Som Jönhill beskriver det ska människor ha samma villkor till inkludering och exkludering, vilket även framgår i Lunds kommun värdegrund. Utifrån detta kan man förstå avsaknad av vissa grupper av ungdomar som en typ av exklusion. Som respondenterna beskriver det finns

det hinder på fritidsgården som gör att funktionshindrade inte har samma möjligheter som andra grupper. Att man använder en ingång där man inte kan ta sig in med rullstol är ett exempel och här kan man se att exklusion kan tänkas leda till ett socialt problem i form av diskriminering. Att delar av personalen upplever att de saknar kunskap när det kommer till bemötande av funktionsnedsatta kan också vara en faktor som gör att de exkluderas från detta sociala system. Detta trots att alla kommunala verksamheter (där fritidsgården ingår) ska erbjuda service som är anpassad efter varje individs behov och förutsättningar. Att lokalen inte är anpassad till fullo för alla grupper ligger dock utanför fritidsledarnas räckvidd och är därmed ett ärende som beslutsfattare på en högre nivå bör ta itu med för att motverka exklusion (Jönhill 2012, s.39-42).

Skillnaden mellan integration och utestängning i ett socialt system menar Jönhill har att göra med kommunikation. Som det beskrivs i resultatet saknas en tydlig gemensam strategi för hur man ska lyckas med att inkludera flera olika grupper. Det är dock inte möjligt att dra generella slutsatser om detta, men som det ser ut i nuläget tenderar fritidsgårdens öppna verksamhet att nästan enbart locka ungdomar med liknande bakgrund. En av respondenterna lyfter fram att en verksamheten behöver bli mer riktad mot olika specifika aktiviteter för att bli mer inkluderande för fler ungdomar. En aktivitet som här lyfts fram är musiken, respondenterna anser att en aktivitet som kan få ungdomar med olika bakgrunder att söka sig aktivt till fritidsgården. Samtidigt är, som tidigare nämnt, det geografiska läget en faktor som är svår att bortse från när det handlar om att nå den mångfald som respondenterna förknippar med den värdegrund Lunds kommun fastställt (Jönhill 2012, s.82).

6.2 Utveckling av ungdomars sociala kapital

Utifrån empirin kan man se att personalen lägger stor vikt vid att ungdomarna ska ha stor delaktighet i verksamhetens aktiviteter, detta för att ta ansvar och utvecklas. Rönning och Starrin menar att socialt kapital är väsentligt för individens hälsa och välfärd och på fritidsgården finns en hög grad av delaktighet bland ungdomarna (Rönning - Starrin 2011, s.11-12). Rob White (2001) lyfter i sin artikel fram hur ungdomarna kan fungera som en resurs i utformningen av icke-kommersiella platser. I den studie vi genomfört kan man likt hans undersökning se vikten av detta för ungdomarnas tillvaro och livskvalitet. Som det framgår i resultatet skapar denna delaktighet en trygghet samt stärkt gemenskap på fritidsgården. Vidare kan man se hur det sociala kapital som utvecklats här kan liknas vid det

som Rönning och Starrin benämner som bonding, och utifrån respondenterna kan man se hur det stärkt gruppen (Rönning - Starrin 2011, s.36-37). Som Hanström och Svenneke (2008) lyfter fram hur fritidsledarens roll på senare tid har blivit att mer ge plats åt ungdomarna kan vi även se likheter i hur fritidsledarnas arbete präglas av detta. Detta då de ungdomarna en central roll i verksamheten genom att låta dem ta ansvar och vara delaktiga i planering av aktiviteter.

Den delaktighet som respondenterna lyfter fram kan man utifrån begreppet socialt kapital tolka som mer än endast positivt. Som det nämns tidigare tenderar detta att utesluta andra grupper och på så sätt stärker det täta och slutna nätverk, vilket gör det svårt att uppfylla alla de högt ställda mål kommunen har med verksamheten. Att skapa socialt kapital mellan individer och grupper som är olika varandra kallas bridging och är väsentligt om man ska sträva efter de gränsöverskridande kontakter som framgår i Lunds kommun värdegrund. En av respondenterna påpekar just att en del av fritidsledaren har en viktig i detta genom att ge förutsättningar för gränsöverskridande möten mellan ungdomarna. Respondenten är inne på att fritidsledarna själva måste styra upp aktiviteterna för att nå ut till ungdomar med olika bakgrund (Rönning -Starrin 2011, s.36-37). Rönning och Starrin menar att organisationer ger förutsättningar för framför allt andra generationens invandrare att passera kulturella gränser. Som Lunds kommun vill att verksamheten ska arbeta bör fritidsgården som en respondent uttrycker det rikta sina aktiviteter till fler ungdomar med olika bakgrund. På så sätt kan denna plats bli mer inkluderande och möjliggöra fler möten mellan olika individer. Samtidigt främjar fritidsgårdens personal i sitt arbetssätt ungdomarnas personliga utveckling genom att fokusera och ta väl hand om de som faktiskt dyker upp. Respondenterna lyfter fram att verksamheten är en av de få kostnadsfria och mer kravlösa platser som erbjuds till ungdomar, och de menar att fritidsgården samt fritidsledaren är en trygghet för många (Rönning - Starrin 2011, s.70).

6.3 Fritidsgården som mötesplats

Fritidsgården ska fungera som en plats för lärdom och gemenskap för ungdomarna mellan 12- 25 år. I och med denna begränsning som utesluter personer som är yngre än 12 år och äldre än kan man betrakta verksamheten som en semi-offentlig mötesplats. Som Lunds kommun och respondenter lyfter fram att platsen är kostnadsfri och välkomnar alla grupper inom en viss ålder

Fritidsgården kan ändå anses vara offentlig då Lunds kommun och respondenterna anser att den är till för nästintill alla och att det är kostnadsfritt. Utifrån empirin kan man se att lokaliseringen av fritidsgården är starkt kopplat till vilka ungdomar som kommer till fritidsgården, besökarna av fritidsgården är nästan uteslutande ungdomar som bor i området. Området där fritidsgården finns har ett rykte av att vara problematiskt och att detta försvårar möjligheterna för fritidsgården att locka till sig andra ungdomar som kommer från andra områden. Tidigare internationella studier som Galanakis (2015) och Salles (2014) tar upp hur svaga socioekonomiska områden ofta är föremål för sociala spänningar och våld, om inte problematiken inte tas i beaktning i dagens moderna städer. Dessa studier visar även på att exkluderingen av dessa områden från resterande områden i städerna avger konsekvenser för individerna i dessa områden, i deras sociala liv, kontaktnät samt möjligheter att bli inkluderade i staden. Empirin i vår studie visar på hur fritidsgården har en förebyggande funktion gentemot denna problematik och den geografiska placeringen av fritidsgården avger tolkningen att fritidsgården är ett redskap att förebygga samt förhindra sociala spänningar i vår studies område.

Respondenterna och Lunds kommun målsättning är att olika grupper av ungdomar från olika områden i Lund ska komma till fritidsgården och på så sätt medverka till en större inkludering av stadens ungdomar. Enligt Lidskog är det viktigt att det sker gränsöverskrida möten i den moderna staden, detta medverkar till att öka toleransen mot olikheter som existerar i en urban stad och på så sätt stärka sammanhållningen mellan olika grupper i staden. Respondenterna tar upp hur fördomar mot området och dess medlemmar, har omfattande konsekvenser i rörligheten av olika ungdomsgrupper som kommer till fritidsgården. Möjligheterna för fritidsgårdens ungdomar att ta del av andra perspektiv och på så sätt stärkas som individer av interaktioner med ungdomar som kommer från andra delar av Lund minskas. Då inkludering av ungdomarna i området genom fritidsgårdsverksamheten är ett väsentligt mål av Lunds kommun, som studien tidigare presenterade ovan, är denna problematik väsentlig att adressera. Fritidsgården och kommunens mål följdes inte av någon konkret åtgärd som skulle förmå respondenterna att kunna arbeta mer specifik med denna problematik, utan respondenterna arbetar mer generellt med att stärka och att marknadsföra fritidsgården bättre visade utsagorna från respondenterna. Genom det få fler ungdomsgrupper från andra områden till fritidsgården skulle inkluderingen av olikheter stärkas, då ungdomarna från området skulle kunna få möjligheter till gränsöverskrida möten med andra ungdomar som dem kanske inte hade kunnat haft en interaktion med. Detta hade kunnat leda till spänningar i början mellan

olika ungdomsgrupper men samtidigt bidragit till en större förståelse för varandra och i slutändan en högre grad tolerans för varandra.

Utifrån respondenternas uttalande framstår kommunens värdegrund som något oklar då de inte lyfter fram några konkreta åtgärder som fritidsgården ska arbeta efter. Respondenterna menar att det är upp till fritidsgården att marknadsföra sig bättre och på så sätt locka fler ungdomar med olika bakgrund till verksamheten. Men eftersom inte delar samma uppfattning om hur detta bör gå till så uppstår en problematik. Vilket som tidigare nämnt tydliggörs i hur man ser på huruvida det är viktigt att bli en mötesplats för gränsöverskridande möten. Lidskog lyfter fram hur de sociala relationerna ute i staden präglas av korta, riktade funktionella relationer som inte är stadiga eller långvariga. Ser man till Lunds kommun mål och visioner bör därför fritidsgården sträva efter att fungera som en plattform som i sin tur ska förmå ungdomarna att lära sig och skapa en bättre förståelse för varandra. Vidare därmed stärka inkluderingen av ungdomarna samt stärka området till en mer inkluderad del av Lunds kommun (Lidskog 2006, s.121).

7. Konklusion

Respondenternas uppfattning av verksamhetens arbete kan man förstå med hjälp av begreppen inkludering och exkludering då de lyfter fram både inbjudande faktorer och hinder i verksamheten. En sak som man lyfter fram är ingången som är ett hinder för funktionshindrade ungdomar att ta sig in och vistas i lokalen. Respondenterna stödjer visserligen den värdegrund Lunds kommun har med verksamheten, men i det här fallet så finns det inslag som vittnar om det att alla ungdomar inte har lika möjligheter. Med begreppen inkludering och exkludering i kombination med respondenternas utsagor får man en mer djupgående förståelse av fritidsgårdens arbete utifrån Lunds kommun värdegrund. Därmed även av hur detta arbete påverkar ungdomars tillvaro då det är möjligt att se vilka grupper som inkluderas och exkluderas.

Som tidigare nämnt har fritidsledares arbetsätt förändrats, vilket Hanström och Svenneke (2008) beskriver och det är möjligt att se det även här då ungdomarna har en stor roll i verksamheten när det kommer till planeringen av aktiviteter. Detta är även något som White (2001) tar upp i sin studie och beskriver hur det kan få positiva effekter för ungdomars utnyttjande av offentliga utrymmen. I vår studie finns det dock inte lika självklart att betrakta det som endast positivt. Ungdomars delaktighet kan man å ena sidan förstå som en viktig faktor som stärker deras sociala kapital. Å andra sidan är det även möjligt förstå det som en exkluderande effekt då man kan se att vissa ungdomar utesluts. Blomdahl och Claesson (1989) som i studie visar på att ungdomar inte stimuleras om de inte går utanför sin sociala ram är tillsammans med ovan nämnda White (2001) intressant ta hänsyn till. Detta då de belyser två aspekter av vår studies problematik. Fritidsgården ska som sagt utifrån kommunens värdegrund både verka på ett omfattande inkluderande vis samt ta hand om de ungdomar som faktiskt kommer dit och utveckla deras sociala kapital. Detta innebär att trots en omfattande nedläggning av fritidsgårdar så har man fler mål att uppfylla än tidigare. Vilket är problematiskt om man ser till fritidsgårdens geografiska läge.

Som resultatet visar på är det framför ungdomar från området med utländsk bakgrund som vistas på fritidsgården. Anledningen till detta kan man tolka som att det är den primära grupp som prioriteras, då området anses vara sämre ställt, ekonomisk, socialt, gentemot andra områden i Lund. Som Salles (2014) studie visar på påverkar områdets välmående dess medlemmar och deras sociala tillvaro. Fritidsgården som alternativ till områdets medlemmar hjälper ungdomarna att finna en lugn miljö och stärker dem som individer. Lunds kommun

har som syfte att stärka dessa ungdomar och på så sätt stärka dess medlemmar och här är fritidsgården en betydelsefull faktor. Samtidigt är det svårt och få in nya perspektiv och ungdomsgrupper på fritidsgården eftersom ryktet om området gör att fritidsgården inte alltför attraktivt ut för ungdomar från andra områden i Lund.

Uppsatsens ena frågeställning har behandlat hur fritidsgårdens personal arbetar med inkludering och exkludering av ungdomar utifrån Lunds kommun värdegrund. Det vi har kunnat se utifrån det insamlade materialet är att fritidsledarnas arbete med att hjälpa ungdomarna genom att vägleda och stödja ungdomarna bidrar till deras personliga utveckling. Genom detta samtidigt sträva efter att ungdomarna ska vara delaktiga i de aktiviteter som både fritidsgårdens personal skapar och ungdomarna själva skapar. Empirin visar även att ungdomars delaktighet och aktiviteterna i sig är inkluderande samtidigt som det även får en exkluderande verkan då vissa ungdomar utesluts. Det finns även fysiska faktorer i verksamheten som hindrar vissa grupper att vistas på fritidsgården.

Den andra frågeställningen studien fokuserat på var vilken funktion personalen upplever att verksamheten fyller i det specifika området när det kommer till främjande av inkludering och motverkande av exkludering. Fritidsgårdens lokalisering är i utkanten av staden och i ett område som av respondenterna kännetecknas som ett invandrantätt och socioekonomiskt svagt område. Lokaliseringen och ryktet från området försvårar fritidsgårdens möjligheter att locka till sig fler ungdomar med olika bakgrund och från andra områden i Lund. Vilket går att tolka som att Lunds kommun har en tanke om att stärka ungdomarnas sociala kapital i detta område. Fritidsgården går därmed att betrakta som ett redskap för att stärka samt utveckla ungdomarna i området.

8. Källförteckning

Aspers, Patrik 2001. Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtidigt. 2 uppl. Malmö: Liber

Dalen, Monika 2007. Intervju som metod. 1 uppl. Malmö: Gleerups

Gilje, Nils - Harald Grimen 2007. Samhällsvetenskapens förutsättningar. 3 uppl. Göteborg: Daidalos

Jönhill, Jan Inge 2012. Inklusion och exklusion: En distinktion som gör skillnad i det mångkulturella samhället. 1 uppl. Malmö: Liber

Kvale, Steinar – Svend Brinkmann 2009. Den kvalitativa forskningsintervjun. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur

Lidskog, Rolf 2006. Staden, våldet och tryggheten. 1 uppl. Göteborg: Daidalos

Rönning, Rolf - Bengt Starrin 2011. Socialt kapital: Ett välfärdsperspektiv. 1 uppl. Malmö: Liber

Elektroniska källor

Berggren, Leif. 1997. Mötesplatsernas betydelse för ungas vuxenblivande. I Mötesplatser för unga: Aktörerna, vägvalen, politiken. *Ungdomsstyrelsens skrifter* 2008(4): 141-163 ISSN: 1651-2855

Galanakis, Michail. 2015. Public spaces for youth? The case of the Jane-Finch neighbourhood in Toronto. Research article 19(3): 208-223 doi: 10.1177/1206331215595731

Pettersson Svenneke, Diana - Mia Hanström. 2007. Främjande metoder i öppen fritidsverksamhet. I Mötesplatser för unga: Aktörerna, vägvalen, politiken. *Ungdomsstyrelsens skrifter* 2008(4): 100-118 ISSN: 1651-2855

Salles, Leila. 2015. Social inclusion of young people from the most disadvantage social strata of the population in their community and school. *Procedia - the social and behavioural sciences* 174: 2543-2548 doi: 10.1016/j.sbspro.2015.01.929

White, Rob. 2001. Youth participation in designing public spaces. *Youth studies Australia* 20(1): 18-27 ISSN: 1038-2469

Lunds kommun: Världen i Lund: om internationalisering och mänskliga rättigheter.

https://mail-attachment.googleusercontent.com/attachment/u/0/?ui=2&ik=81c5f79088&view=att&th=160ff61fd2baf9c7&attid=0.2&disp=inline&safe=1&zw&sadnr=1&sadbat=ANGjdJ_HiiN0Sk64nqZbaDdHhQ2qB9jiXqVd64COYhKiE0ChPqy02U3fWgipA-zkkt4eHi4dMnSz-9nIRaOlarYaC6wHk6hT2jnfFvErdA_VwuuuRk4zAlHlQwCoPumt8iplhml-XZIAQFSivy5V4OVXFBRw_xTHwd7yUQvETjyp0MbFZ2Rkohi-orbtXta281eIUWjFsoqQ38s_fD7Eq-YU8ub3D6VH0Gql6oFnbN8CDMXEo2A0ko7Cn8uZW0JAEyFBGaHSq8bwUmuuHRuIqD-FsKzdV7L9I-4TnlE1caMxVXJnr5Yb5CHcug488YyohWNfLmFAs_11XKAQusSkepZ4p35zazSOyPc7Spv6b-qBEYM2SHjOTgCkHnhZHrDEtAtC6dLZEhYBjrrRVpnbhT5iXwTIcxfyYpF13AxdFJ8JozUk5G3YkRp5hYmNnrROkfd4DF2oBsDSNn9PN1qU1-Y9IINiT3AHQ3Qsr-RYIT6ErNVWGxBQsDQ0Jozu8st7SCSHbwOx2IoUbLYsazqjn0GAhiKnJ2B_-7g7tLyRJUT5elZ09uXa-hcJD9k7XC1IE-IMudAS-EZ5XcMuZfZ5Ogm7jcHQ3UFEj6QulARMf1a66RFJaKIdJ6bfizhFLE (hämtad 2018-02-13)

Lunds kommun. Fäladsgårdens fritidsgård. <https://www.lund.se/uppleva--gora/motesplatser/fritidsgardar-motesplatser-for-unga/fritid-norr/> (hämtad 2018-02-13)

8.1 Bilaga

1. Hur länge har du jobbat här och vad har du för arbetsuppgifter?
2. Hur ser relationen ut mellan fritidsgården och kommunen? (följer de ert arbete, uppföljning på sina mål)
3. Hur arbetar ni för att locka ungdomar till fritidsgården? (Vilka grupper av ungdomar kommer, funktionsnedsatta?)
4. Finns ungdomarna med i utformningen av verksamhetens planering och aktiviteter?
5. Vad har ni för strategier för locka ungdomar med olika bakgrund? (är alla välkomna)
6. Vilka mål och visioner som finns som riktlinjer i ert arbete? (hur jobbar ni med dessa?)
7. Hur upplever du att kommunens mål och visioner med denna fritidsgård uppfylls? (får ni medel och annan typ av uppbackning för att kunna nå dessa mål ?)
8. Vad anser du kan förbättras i denna verksamhet för att främja inkludering?
9. Hur arbetar ni med att främja ungdomarnas personliga utveckling (bildandet av ny vänkrets etc.)

